

i vlastitim istraživanjima, obradili razdoblje o kojem se u pojedinom svesku govori, ukazujući na činjenice i tendencije razvoja komunističkog pokreta u Zrenjaninu ali i u Jugoslaviji uopće. Time su učinili pristupačnijom objavljenu građu. Kecić je u prvom svesku objavio 356 dokumenata na ukupno 696 stranica, u trećem 420 dokumenata na ukupno 718 stranica, te u četvrtom 327 dokumenata na ukupno 838 stranica, a Palić je obradio 392 dokumenta na ukupno 718 stranica. To je građa razne provenijencije — od partijskih dokumenata što se odnose na rad KPJ u samom Zrenjaninu do onih koji se odnose na KPJ uopće, ali se u njima spominje i Zrenjanin i njegova okolica, do dokumenata nastalih djelovanjem policije ili drugih organa vlasti i prisile, a govore o komunističkoj politici, akciji i organizaciji. Ta je građa u raznim arhivima Beograda, Zagreba, Sremskih Karlovaca, Zrenjanina, Novog Sada, Bele Crkve, Kikinde, Pančeva, Subotice, Sremske Mitrovice. Tako prikupljena postala je lako dostupna svakom zainteresiranom istraživaču povijesti komunističkog pokreta i ostalim čitaocima. Još su je pristupačnijom učinili Kecić i Palić dajući joj komentare i nužna objašnjenja. Tome su pomogli i registri na kraju svakog sveska, i kratki sadržaji dokumenata.

Zbornik građe (u četiri sveska) *Revolucionarni radnički pokret u Zrenjaninu 1918—1941.* uređen je po svim uobičajenim normama za izdavanje povijesne građe, što znači da će korisno poslužiti svim istraživačima povijesti komunističkog pokreta, ne samo u Zrenjaninu i Vojvodini nego i onima koji se bave istraživanjem tog pokreta uopće u Jugoslaviji, jer su Zrenjanin i Vojvodina bili i ostali dijelovi tog pokreta koji se i pored specifičnosti u pojedinim krajevima razvijao podjednako i istodobno u svim područjima Jugoslavije.

Bosiljka Janjatović

*BLAGOJE PAROVIĆ, Izabrani spisi,
Beograd 1976, 323 str.*

Dvoje istraživača — dr Nadežda Jovanović i mr Đorđe O. Piljević — pripremili su za štampu, a »Glas« je objavio u suradnji s Udruženjem jugoslovenskih dobrovoljaca španske republikanske vojske 1936—1939, u Beogradu 1976, zanimljivu i korisnu publikaciju pod naslovom *Blagoje Parović. Izabrani spisi.* Riječ je, dakle, o izabranim spisima, što znači člancima objavljenim u novinama, raznim izvještajima o radu sindikata ili organizacija i foruma ilegalne Komunističke partije Jugoslavije i drugim materijalima što ih je u toku svoje revolucionarne djelatnosti napisao jedan od najistaknutijih članova i rukovodilaca ilegalne Komunističke partije Jugoslavije i sindikata pod njezinim utjecajem — Blagoje Parović, rođen u Hercegovini 1903, a poginuo na ratištu u Španjolskoj 1937. godine. Knjiga je korisna radi toga što o tom prvaku radničkog pokreta i KPJ još uvijek nema znanstvene biografije, pa će ona biti dobra osnova za njezino pisanje — dakako uz već objavljenu literaturu, a također i

zato što su život i djelo B. Parovića utkani u povijest komunističkog pokreta u nas, pa govoriti o Paroviću znači u mnogo čemu govoriti i o pokretu kojem je taj čovjek posvetio najbolji dio sebe. Njegovi izabrani spisi građa su za povijest sindikalnog pokreta pod utjecajem KPJ, a također i aktivnosti same stranke, građa — koja se ni u kom slučaju ne može zanemariti, a, dakako, ni mimoći.

Đ. Piljević napisao je uvodnu raspravu s naslovom *Revolucionarni put Blagoja Parovića*, služeći se objavljenom literaturom, koju kritički valorizira, te svojim istraživanjima života i rada toga kršnog Hercegovca, obučarskog radnika. Na svom revolucionarnom putu Blagoje Parović bio je član sindikata pod utjecajem KPJ, njihov istaknuti rukovodilac, a istodobno i član i s vremenom rukovodilac SKOJ-a i KPJ i radio je u mnogim mjestima Jugoslavije — od Mostara, Sarajeva, Doboja, Tuzle, Beograda, Novog Sada, Sušaka do Zagreba, te Beča, Moskve, Španjolske. Nije bio samo vrstan organizator mnogih sindikalnih i partijskih akcija, nego čovjek koji je propagirao komunističke ideje u radničkoj štampi, a istakao se i u kreiranju politike KPJ i pisao mnoge izvještaje o radu ili direktive za pokretanje određenih akcija. Npr. rukovodio je obnavljanjem i konsolidiranjem partijskih organizacija u zemlji nakon 1932. godine, radio je u CK KPJ u Beču, radio na organiziranju IV zemaljske konferencije, imao istaknuto mjesto na poznatom Splitskom plenumu 1935. godine, prisustvovao VII kongresu Kominterne, angažirao se u stvaranju i provođenju politike Narodne fronte, itd. O svemu tome govori Đ. Piljević u uvodnoj raspravi, a sve to potvrđuju i Parovićeve sabrani spisi, koji slijede iza te uvodne rasprave. Tu je prikupljeno gotovo sve najvažnije iz Parovićeve plodna revolucionarnog rada, njegovi članci na propagiranju komunističkih ideja vezanih uz rad u sindikatima i objavljeni u raznim radničkim listovima, njegovi izvještaji o provedenim i neprovedenim akcijama, upute za rad — materijali koji se nalaze u arhivima raznih gradova. Tim dokumentima Jovanovićeve i Piljević dali su samo najnužnije komentare, pa ti spisi više sami po sebi svjedoče o Parovićevu životu i radu nego što su dobili objašnjenja u komentarima. Ipak, bez obzira na tu primjedbenu o relativno šturim komentarima dokumenata prezentiranih u knjizi, ovo dvoje istraživača obavili su solidan posao prikupivši najvažnije Parovićeve spise i otvorili nove mogućnosti za daljnje istraživanje rada i života toga velikana komunističkog pokreta u pisanja njegove biografije koja bi ujedno ukazala i na razvoj tog pokreta iz kojeg je Parović izrastao i kojem je i sam mnogo pridonio. Na kraju knjige naveden je Registar imena i pseudonima, pa je time zainteresirani čitalac dobio pregled ličnosti i njihovih pseudonima spomenutih u knjizi.

Bosiljka Janjatović